

Estudiu socio-lingüísticu en Candás. Resultaos d'una encuesta

PILAR ROSE ALCORTA

Entamu

El propóscitu d'esti estudiu (parte del testu de la mio tesina en Llingüística Aplicada) ye facer un análisis del usu y la competencia llingüística de la llingua asturiana, dientro del contestu xeográficu de Candás, capital del conceyu de Carreño, asina como esaminar les actitúes sol asturianu, en particular cola so rellación col castellanu.

La información recoyóse usando tres téuniques:

1. *Matched-Guise*
2. Cuestionariu socio-lingüísticu
3. Grabaciones

La hipótesis ye que los resultaos del *matched-guise* sedrán más altos pal castellán y el catalán nes dimensiones d'estatus (al ser les dos variedaes de prestixu más altu) mientras que l'asturianu o l'asturianu amestáu van tener resultaos más favoratibles nes dimensiones de solidaridá. Creyemos que'l cuestionariu va ufiertar un diferencia d'usu, competencia y actitúes no que cinca a la edá (más positivu pal asturianu nos neños) y xéneru (más positivu pal asturianu nos homes). Tamién creyemos que les grabaciones van tar d'acuerdu con esta hipótesis.

1. Información xeneral

1.1. Estaya xeográfica de la investigación

Candás ye un pueblu pesqueru (con una población de 5.784 habitantes, acordies colos datos provisionales del censu de 1996) asitiáu na fastera central del Principáu d'Asturies. Ye la capital de Carreño, un conceyu con una tasa de desemplegu del 17,91 % (censu del 1991). La distribución de la población activo díxese darréu (censu del 1991):

casería y pesca	571	(14,83 %)
industria	1.121	(29,11 %)
construcción	446	(11,58 %)
servicios	1.713	(44,48 %)

N'orixe yera un pueblu pesqueru arrodiaáu por caseríes, anque a lo cabero de los años cincuenta la mayor parte de la so población activo entamó a trabayar na industria siderúrxica en xunto colos inmigrantes llegaos d'otros llugares d'España. Col esboronamientu de les industries públiques, el sector terciariu cuenta anguaño col mayor númberu de trabayadores, mayormente dueños de tiendes, dellos emplegaos n'industries d'alimentación y dellos trabayadores nos llabores domésticos.

Como nun hebo un gran fluxu d'inmigrantes dende los años cincuenta, pue dicise que Candás ye dende'l puntu de vista sociollingüísticu una comunidá establecida cuantayá, lo que ye relevante en términos de redes sociales.

2. Propósitu del estudiu

El mio propósitu con esti estudiu ye da-y rempuesta a delles entrugues:

- ¿Cúal ye l'usu del asturianu en Candás?
- ¿Cuál ye'l grau de competencia llingüística nesta llingua?
- ¿Qué ye lo que la xente atalanta so la llingua asturiana, sobre too en rellación col castellán?

Yo naguaba por deprender si'l tiempu y'l cambiu políticu influyeren en toos estos temes. Pa la xente que se criare na dómina del franquismu, l'asturianu yera percibíu (incluso polos astur-falantes) como un dialectu, non una llingua; una corrupción del castellán faláu por xente cenciello, xente d'aldega con una educación probe que nun daba pa más. ¿Ye esti tovía'l casu o la xente que güei tien cincuenta años camudó la so perceición cola democracia? ¿Tán aidando los esfuerzos de l'Academia de la Llingua Asturiana, de los partíos políticos y de les instituciones culturales nel alitar y l'espoxigue de la llingua?

Si esto ye asina, el mayor camudamientu nun se va notar ente los adultos, que tienen les sos opiniones con raigaños profundos pa camudar tan aína. Una perceición más positiva de la llingua debía d'asoleyase ente la xente mozo, que ta viviendo nuna democracia nun (teóricamente) estáu plurilingüal y multicultural. Dalgunos incluso escoyeren l'asturianu como llingua pa estudiar nes escuelas, xunto con otra asignatura averada a la hestoria, cultura y tradiciones d'Asturies.

Del mesmu mou, una xeneración más moza podía percibir l'asturianu como una variedá llingüística que-y podía parar la so movilidad social demientres que'l grupu adultu la caltuvo. Sedría interesante averiguar si ye qu'hai dalguna diferencia de xéneru nos resultaos y si ye asina, si esto sofita les conclusiones xenerales n'estudios sociollingüísticos; n'otres pallabres, sedría interesante ver si esti estudiu reta les llinies xenerales daes por Labov, Trudgill y otros (citaos en Milroy, 1980):

"Falandu en xeneral, grupos de clas social más alta tienen resultaos llingüísticos relativamente altos (esto ye, avérense más a les variedaes normalizaes); les muyeres tienen resultaos más altos que los homes y los falantes más vieyos tienen normalmente resultaos más altos que los mozos, aunque la cadarma pue ser complexa equí. (...) Hai delles esceiciones parciales a estes regularidaes; una variedá sociollingüística nun s'evalúa siempre del mesmu mou por tola comunidá de falantes, y irregularidaes puen apurrir evidencies de camudamientos llingüísticos en procesu." [pp. 11-12]

3. Estudiu

3.1 Métopu

3.1.a Suxetos

Los suxetos d'esti estudiu son 40 persones, residentes toes en Candás. Por razones yá mencionaes (ver "Propósiu del estudiu") tán dixebrados en dos estayes: una formada por suxetos dende 13 a 19 años d'edá y otra formada por suxetos dende los 53 a los 59. Dientro de cada estaya, la mitá son homes y la otra mitá son muyeres.

La mayoría de los suxetos nacieron n'Asturies y son de padres asturianos; ún nació n'otru llugar d'España; dos nacieron n'otros países (México, Cuba). Nos casos onde los suxetos nun nacieren n'Asturies, los tres lleven viviendo nel Principáu más d'once años. Toos falen castellán. La so auto-denominación como astur-falantes varía. El so orixe ye o clas trabayadora o clas media (nun se pue dicir qu'haya en Candás una significativa clas alta).

3.1b. Material y procedimientu

Púnxose una cinta de cassette na que'l mesmu home adultu lleía un cachín de *El Ferreru de Wooton Mayor* de J.R.R. Tolkien, en castellán, asturianu, castellán y asturianu amestáu, y catalán. El falante yera fluyente en castellán y asturianu (les sos llingües natives) y foi entrenáu por falantes de catalán dica que sonara convincente nesta llingua.

Aparte de castellán y asturianu (la comparanza más relevante nesti estudiu), el catalán inxirióse como una llingua minoritaria, por dos razones: ye intelixible pa los asturianos (non como'l vascu) y ye percibíu como una llingua de prestixu (non como'l gallegu). El castellán amestáu col asturianu escoyóse porque espeya meyor que cualquier otra variedá lo que normalmente falen los suxetos del estudiu. Esto ye, camudar del asturianu pal castellán calteniendo la cadarma sintáctica, el sistema verbal (por exemplu, nun s'usen los tiempos perfeutos) y los estereotipos del asturianu (finales en *-es* pa los nomes/axetivos/artículos en femeníu-plural; l'usu de *yes* y *ye* pa la segunda y tercera persones del singular de "ser", etc.), como se vió y grabó primero.

Diéronse les mesmes instrucciones en tolos casos. Tolos suxetos identificaron les variedades de llingua na cinta.

Dempués de la cinta (preba *matched-guise*), dióse-yos un cuestionariu (24 entrugues y comentarios) cubriendo información personal, usu de y competencia n'asturianu y actitúes haza l'asturianu. Tanto les instrucciones como les entrugues taben en castellán, inglés y asturianu; cualquier otra intervención de la investigadora (otres instrucciones, clarificaciones...) féxose n'asturianu/castellán como se dixo enantes, porque consideróse qu'asina yera menos intrusivo. Pa lo cabero, entrugóse a los suxetos en qué llingua lleeren les entrugues.

Pa finar, hai cintes grabaes con conversaciones ente dalgunos suxetos, que cubren dellos grupos d'edá y sexu. La sida d'estes cintes ye albidrar l'usu del asturianu nes plátigues de tolos díes; ye por eso que los temas varíen, col oxetivu de que los suxetos nun se dieran cuenta de cómo falaben. La investigadora o la so familia yeren bien conocíos polos suxetos, asina les conversaciones yeren relaxaes y espontanees.

3.2 Resultaos

La validez de les téuniques foi ensayada nuna esperiencia pilotu. Cinco suxetos respondieron tanto a la cinta grabada como al cuestionariu y nun atoparon dala ambigüedá nin nes instrucciones nin nes entrugues.

3.2.a Cinta grabada (Matched-Guise)

A nun ser que se diga daqué a la escontra, la fiabilidad de toles conclusiones va depender del grau de fiabilidad de la muestra. Los números amosaos son la media de los puntos que s'al-gamaron (los puntos diérense na escala de 0 a 5).

Abreviatures:

Mozu/varón	MV
Moza/fema	MF
Adultu/varón	AV
Adultu/fema	AF

TABLA 1: Respuestas a cómo d'intelixente consideraben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	3.2	3.9	3.2	3
Asturianu	2.9	3.4	2.6	3.8
Cast/asturianu	1.9	3.2	3.3	3.1
Catalán	2.6	3.5	3.7	3.7

TABLA 2: Respuestas a cómo de prestosu afayaben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	0.9	2.1	3.4	2.7
Asturianu	1.6	3.2	2.9	3.7
Cast/asturianu	2.2	2.7	2.7	3.1
Catalán	1.3	2.2	2.2	2.3

TABLA 3: Respuestas a cómo d'eficiente afayaben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	4.1	3.8	2.9	3
Asturianu	2.4	3.5	2.6	2.8
Cast/asturianu	2.7	2.8	3.3	3.4
Catalán	2.6	3.2	3.5	3.5

TABLA 4: Respuestas a cómo de fiable afayaben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	3.1	4.2	2.2	2.8
Asturianu	3	3.7	2	3.3
Cast/asturianu	2.7	3.6	2.8	3.4
Catalán	2.4	2.4	2.2	2.5

TABLA 5: Respuestas a cómo d'organizáu afayaben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	3.8	4.4	2.4	3.6
Asturianu	3	3.7	2.5	3.5
Cast/asturianu	2.6	3.8	3.4	3.4
Catalán	2.7	3.7	3	3.3

TABLA 6: Respuestas a cómo d'atentu afayaben al falante.				
LLINGUA	GRUPU			
	MV	MF	AV	AF
Castellán	1.9	3.4	3.6	4.1
Asturianu	2.4	3.3	3.1	4.2
Cast/asturianu	1.7	3.4	3.3	3.6
Catalán	2.8	2.2	2.7	2.8

TABLA 7: Respuestas a cómo d'educáu afayaben al falante.					
LLINGUA		GRUPU			
	MV	MF	AV	AF	
Castellán	3.8	4.4	4	4.2	
Asturianu	3.4	3.1	3.9	3.9	
Cast/asturianu	3.4	3.5	3.6	3.8	
Catalán	2.9	3.3	3.4	3.1	

TABLA 8: Respuestas a cómo d'amistosu afayaben al falante.					
LLINGUA		GRUPU			
	MV	MF	AV	AF	
Castellán	2.5	2.5	3.6	3.7	
Asturianu	2.1	3.4	3.1	3.7	
Cast/asturianu	2.5	3.4	3.1	3.5	
Catalán	1.9	2.3	2.4	3	

TABLA 9: Respuestas a cómo d'honestu afayaben al falante.					
LLINGUA		GRUPU			
	MV	MF	AV	AF	
Castellán	3	3.6	2.8	3.1	
Asturianu	3	3.7	3.2	3.8	
Cast/asturianu	3.1	4	3.3	3.6	
Catalán	2.5	3.2	2.4	3.3	

TABLA 10: Respuestas a cómo de bon líder afayaben al falante.					
LLINGUA		GRUPU			
	MV	MF	AV	AF	
Castellán	3.8	3.1	2.3	3.7	
Asturianu	2.8	2.6	2	3.4	
Cast/asturianu	2.2	1.9	2.4	3	
Catalán	3.2	2.6	2.8	3.8	

Estudiáronse les midíes de los grupos con rellación a les cuatro variedaes y a les dimensiones d'estáu. Los suxetos axuntáronse darréu: moxeda (M) escontra adultos (A) y varón (V) escontra fema (F) cola fin d'atopar cualquier niciu significativu rellacionáu cola edá o col xéneru.

*DIMENSIONES D'ESTATUS (intelixente, eficiente, organizáu, educáu, bon líder).

La hipótesis yera que'l castellán y'l catalán (dos llingües prestixoses) diben dar resultaos peraltos nes dimensiones d'estáu.

Los resultaos:

MOCEDÁ ESCONTRA ADULTOS

- Los resultaos del grupu M sofiten la hipótesis: al castellán díose-y la puntuación más alta nes cinco dimensiones. Lo mesmo pasa col A, pero con una estremada distribución (al catalán díose-y la más alta puntuación n'intelixencia y liderazgu). Namái ún d'esos atributos nun s'averaba a estos resultaos: l'asturianu puntuaba más alto en "organizáu"; ensin embargo, ún d'ente cinco casos cásiqye nun ye relevante pa dir escontra la hipótesis.

VARÓN ESCONTRA FEMÁ

- V y F sofiten la hipótesis dando-y al castellán la puntuación más alta, con (otra vegada) una esceición ente cinco casos: F dió la mesma puntuación (la más alta) al catalán y al asturianu en "intelixente".

*DIMENSIONES DE SOLIDARIDÁ (prestosu, fiable, amable, amistosu, honestu).

La hipótesis yera que les variedaes de castellán/asturianu amestaes (C/A) y asturianu (nes ti orde, tando C/A más averáu a la variedá propia de los suxetos) diben tener puntuaciones más altes nes dimensiones de solidaridá.

Los resultaos:

MOCEDÁ ESCONTRA ADULTU

- cola esceición d'un casu (castellán en "fiable") la puntuación más alta foi dada al C/A (tres d'ente cinco casos) y asturianu (ún d'ente cinco), sofitando la hipótesis en cuantes a Moxeda se refier. Nun yera tan claro nel grupu A, con 2/5 pa C/A y 1/5 pal asturianu (3/5, polo

tanto, pa les variedaes minoritaries del asturianu) y 2/5 pal castellán ("amistosu") y castellán y catalán igual ("amable").

VARÓN ESCONTRA FEMA

V- dio-y la puntuación más alta al C/A en 3/5 dimensiones, y al asturianu y catalán igual nuna ("amable"), anque-y dieron la puntuación más alta al castellán nun casu ("amistosu"). F dio-y más puntuación al asturianu dos vegaes y al C/A una vegada (3/5, polo tanto, pa les variedaes minoritaries del asturianu). Les otres dos tán de dalguna mena menos clares: hai un empate ente castellán, asturianu y C/A en "fiable", y otra pal castellán y asturianu en "amable". Ye de notar que les úniques dimensiones au nun paez qu'haya sentimientos amestaos son "prestosu" y "honestu".

3.2b. Cuestionariu

**Datos bibliográficos.*

[ENTRUGUES 1-4]

Los suxetos (40) dixebráronse ente sexu (20 varones y 20 femes) y edá (20 mozos: de 13 a 19; 20 adultos: de 53 a 59). Había una bona distribucción ente la gama de diez años en dambos grupos. La mayoría nacieren n'Asturies: 92.5% (2.5% nel "restu d'España"; 5% en "otru") y los que non, llevaben viviendo nel Principáu 11 años o más.

[ENTRUGUES 5 & 6]

La mayoría de los pas de los suxetos tamién nacieren n'Asturies (85%); el restu nacieren n'otres partes d'España (15%). La distribucción acordies col trabayu de los pas (esta clasificación vien del SADEI) vien darréu:

1.	Profesionales/técnicos	-	7.5%
2.	Direición alta y media	-	7.5%
3.	Oficinistes	-	10%
4.	Tenderos	-	17.5%
5.	Alimentación y serviciu domésticu	-	7.5%
6.	Agricultores y pescadores	-	10%

7.	Trabayadores non del campu	-	25%
8.	Varios	-	10%
9.	Fuerces armaes	-	0%
10.	Non-activos	-	5%

Como pue vese, el porcentax más altu trabaya na industria o nos servicios.

[ENTRUGUES 7 & 8]

La mayoría de les mas de los suxetos nacieren n' Asturias (82.5%), con 10% d'elles d'otros llugares d'España y 7.5% d'otros países (Cuba y Méxicu). Namás el 40% d'elles pertenecen a la población activa, con trayayos distribuyíos darréu:

1.	Profesionales/téunicos	-	5%
2.	Alta/media direición	-	0%
3.	Oficinistes	-	0%
4.	Tenderos	-	12.5%
5.	Alimentación y serviciu domésticu	-	7.5%
6.	Agricultores y pescadores	-	5%
7.	Trabayadores non del campu	-	10%
8.	Varios	-	0%
9.	Fuerces armaes	-	0%

El 60% de les mas de los suxetos yeren ames de casa, lo que ye representativu d'estes xeneraciones y d'esta investigación.

**Concencia llingüística.*

[ENTRUGUES 12, 14, 15 & 16]

La mayor parte de los suxetos consideren el castellán como la llingua llariega (47%), siguíu bien de cerca por aquellos qu'arresponderen que dambos, castellán y asturianu (42.5%); namái un 10% consideraben que lo fuere l'asturianu. Esaminando los dos porcentaxes más altos en rellación a la edá y al xéneru, atopamos qu'ente los qu'escoyeren el castellán 68% pertenecen al grupu M y 32% al A; ente los qu'escoyeren "Dambos", el porcentax ye al revés, con 35% del M y 65% del A. Porcentaxes asemeyaos danse en rellación al xéneru (castellán: 63% V - 36% F, Dambos: lo mesmu que na estaya d'edá).

La mayoría de los suxetos atalanten que l'asturianu ye una llingua estremada del castellán (67%) escontra'l 10% que non; abúltanos interesante el 22% que "nun sabe" (la mayoría d'ellos A y/o F).

El porcentax más altu de la muestra amuesa que l'asturianu ye la llingua propia d'Asturies (47%), siguíu por "dambos" (40%) demientes que'l 12% atalanten que ye'l castellán. Analizando los datos pola edá, vemos que M son los más pro-asturianos (37.5%) demientes qu'A consideren "dambos" como la rempuesta (30%). Pol xéneru, nun hai diferencies d'importancia.

La mayoría de los suxetos arrespuenden que falar asturianu ye falar bien (70%) demientes qu'hai un 22% que nun ta seguru. Nun hai diferencies d'importancia en rellación a la edá y al xéneru, cola esceición de que dengún M atalanta que falar asturianu ye falar malamente (namái 3 suxetos, toos A, y dos d'ellos non asturianos, arrespondieren negativamente).

** Competencia llingüística.*

[ENTRUGUES 9, (10 & 11)] (ver Fig. 1).

En rellación a la competencia n'asturianu, la media decrez de pescanciar a falar, a lleer y a escribir en M demientes que n'A, decrecen de pescanciar a lleer, a falar y a escribir (esto ye, la media de la A colectiva en lleer ye más alta que nel M). D'otra manera, les diferencies ente M y A nun son d'importancia. Si analizamos los datos por xéneru, atopamos que les medies de F son más altes que les medies de V en rellación a falar y lleer. Ensin embargo, la diferencia más importante ta en pescanciar, falar y lleer ente AV y AF (les medies de AF son 0,4; 0,7 y 0,5 más altes respetivamente).

Dengún A estudiara asturianu, demientes que'l 50% de M lo fixera, una media de 3,4 años pa los MV y 4 años pa MF. Tamién ta rellacionao con esta sida la cuestión de cuál llingua falen los pas ente ellos. La mayoría fala castellán y asturianu amestaos (62,5%); el 32,5% usen el castellán y 5% l'asturianu. El xéneru nun paez tener relevancia nesti casu, demientes que los dos grupos d'edá s'estremen. D'ente los suxetos con pas que falaben castellán y asturianu amestaos, 56% son M y 44% A; pal castellán la proporción camuda: 38% pa M y 62% p'A.

** Usu llingüísticu.*

[ENTRUGA 13]

Pa un meyor análisis de la información, axuntamos a los interlocutores en tres estayes rellacionaes cola so proximidad col suxetu:

1. Familia y collacios (pas, hermanos, güelos y collacios).
2. Conocíos (vecinos, deportes, tiendas, mercáu, vacaciones, oficina de correos y trabayu).
3. Autoridaés (cura, mélicu, policía, mayestros y xefe).

Estes etiquetes abúltenme más útiles que en, por exemplu Greenfield (1968, mentáu en Fishman, 1965, p. 22), qu'usara cinco estayes pal so estudiu: familia, relixón, educación y trabayu. L'etiquetax basáu nel grau de familiaridá col suxetu abulta más relevante dau'l tipu d'interlocutor nel cuestionariu y les situaciones llingüístiques.

Nel análisis d'estaya per estaya, lo primero que nos sosprende ye qu'AF ye l'únicu que tien un porcentax más altu en falar siempre asturianu cola familia, conocíos y autoridaes.

Nuna primera güeyada a los datos tamién asoleya que, demientres que'l porcentax más altu d'A usa la mesma variedá con tolos interlocutores, M usa la mesma variedá cola familia y conocíos, pero camuda pal castellán cuando fala coles autoridaes.

Hai otra desemeyanza en cuantes lo qu'al grupu d'edá se refier; M fala asturianu "siempre" (nuna media de %) 1,23%, demientres qu'A fala asturianu "siempre" 34,66%. En tolos casos esti usu espoxiga cola familiaridá (esto ye, el porcentax más altu ta na familia, depués nos conocíos y a lo cabero coles autoridaes); por esto, les puntuaciones ente V y F anulense una a otra, faciendo que nun vala la pena notar la diferencia.

** L'asturianu nos medios de comunicación.*

[ENTRUGUES 17, 18, 19]

La mayoría los suxetos atalanten que tenía d'haber periódicos n'asturianu (70% SI; 10% NON; 20% NUN TA SEGURU). Anque los grupos d'edá nun s'estremen notablemente, atopamos más F (57% de los SI) qu'V (43%) que tán a favor d'ello.

En rellación a la televisión n'Asturies, entá ye una mayoría afirmativa (67,5%; con 20% NON y 12,5% NTS), pero nesti casu el porcentax de M ye más altu que'l de A en SI (37,5% escontra'l 30%) y el porcentax de F ye más altu que'l de V (40% escontra'l 27,5%) nel SI y 0% NTS (el porcentax d'V ye 12,5%).

Les respuestas a si había bastantes revistes/l-libros n'asturianu nun s'estremen: una mayoría de NON (45%), 22,5% de SI y 32,5% NTS. Nun hai diferencies d'importancia d'acuerdu

col xéneru, aunque hai una diferencia pequeña ente los grupos d'edá (66,6% del SI yera M; 33,3% yera A).

**Estatus del asturianu.*

[ENTRUGUES 20, 21, 22, 23]

La mayoría de los suxetos camienten que la educación tenía que dase en dambos, asturianu y castellán (64%); 36% atalanten que tenía que dase namái en castellán y nengún atalanta que tenía de dase n'asturianu namái. Hai delles diferencies na edá (M más altu qu'A en Dambos: 38,5 escontra'l 25,6%, y más baxu en castellán: 12,8 escontra'l 25,6%) y xéneru (F más altu qu'V: 35,9 escontra'l 28,2%, y más baxu en castellán: 15,3 escontra'l 20,5%).

Pa la mayoría de los suxetos (75%) l'asturianu tenía que ser voluntariu nes escueles, obligatoriu pal 22,5% y nun se tenía d'enseñar pal 2,5% (1 AV). Hai una diferencia ente los grupos d'edá en rellación al asturianu como obligatoriu (33,3% de los qu'atalanten asina son M y 66,7% son A).

D'acuerdu cola muestra, l'asturianu tenía de protexese: 87,5% (SI), 2,5% (NON) y 10% (NTS); los grupos d'edá y xéneru nun s'estremen nesti casu.

En rellación a la co-oficialidá del asturianu, les opiniones tán dixebrades: 37,5% SI, 37,5% NON y 25% NTS. Faciendo una comparanza nos grupos, abulta que'l porcentax pa la oficialidá ye más altu ente los A (22,5 escontra'l 15%) y V (20 escontra'l 17,5%), y un porcentax altu del NTS en M (17,5%) y F (15%).

Tamién atopamos (en "Comentarios") qu'a la mayoría de los suxetos prestaría-yos que la toponimia tuviere en dambos, asturianu y castellán (74,2%), escontra'l 22,6% en castellán y el 3,2% en asturianu.

**Identidá étnica.*

[ENTRUGA 24] (ver Fig. 4).

La mayoría de los suxetos considérase asturianu y español d'igual manera (79,4%), con un 18% que siente ser más asturianu qu'español y 2,6% que diz ser más español qu'asturianu. Asoleyen dalgunes diferencies d'edá y xéneru: un porcentax más altu na identidá asturiana ye M (12,8 escontra'l 5,1%) y F (el mesmu %).

3.2c. Grabaciones

Grabáronse aproximadamente 90 minutos, tanto con A y M, como con V y F; con una escueición (23 minutos foron grabaos na carnicería), los suxetos sabíen que los taben grabando, lo que, como ye persabío, fai que la fala sea normalmente menos natural. Nesos casos, asoleyen un mayor númberu de formes castellanes, delles vegaes a la escontra d'otres partes del discursu, u amuesa la forma asturiana (por exemplu: "Hombre", castellán y "Home", asturianu, como interxeción).

Hai un númberu de carauterístiques (sintáutiques, morfolóxicques, fonolóxicques y léxicques) del asturianu qu'amuesen na mayoría les conversaciones de los suxetos, más n'A que'n M, y más en F qu'en V.

1. Finales en *-es* pa les formes del femenín plural.
2. Oxetos direutos y indireutos a lo cabero de los morfemes verbales (ex. "dá-yoslo": "da", verbu; "-yos", OI; "lo", OD).
3. Desaniciu de preposiciones en dalgunes cadarmes, como en : "las siete (DE) la tarde".
4. La negación "non".
5. Contraición de dalgunes preposiciones con artículos ("nel" ast.; "en el" cast.).
6. Apocopación ("pa" en cuenta "para").
7. Usu de l'artículu con cadarmes posesives ("el mi fío").
8. Usu de la construcción "Haber" más infinitivu pa espresar una orde ("has traer").
9. Desaniciu de la *-d-* intervocálica ("toos" en cuenta de "todos").
10. Lésicu asturianu.
11. Diminutivos en "-in"/"-ina" (cast. "-ito"/"-ita").
12. Adición de la interxeción "ho" a la fin de dalgunes frases con una entonación ascendente.

3.3 *Discutiniu*

Depués del análisis de los resultaos de la cinta (téunica *matched-guise*), abúltamos que la hipótesis de les dimensiones d'estatus ta bien sofitada. El castellán y el catalán tán consideraos (principalmente'l primeru) como más prestixosos que l'asturianu o A/C, lo que yera aguar-dable debío a factores hestóricos, políticos y sociales.

La hipótesis de la dimensión de la solidaridá nun atopó un sofitu tan claru, esceuto nel grupu M, au los resultaos tán más estremaos. Los otros tres grupos paecen topa más torgues na

perceición de les sos variedaes llingüístiques, lo que tamién se da n'otros estudios y investigaciones so la cuestión d'identidá n'Asturies. Los resultaos sofiten les conclusiones de qu'Asturies tien un tipu d'identidá pasivu o "llatente", y que nun comparten l'antagonismu haza lo castellano (y, diendo un pasu más p'alantre, haza'l gobiernu central español) con otru comunidaes perifériques (Llera Ramo, 1985, p. 15).

Los resultaos del cuestionariu apurren darréu más información na mesma tendencia. En rellación a la conciencia llingüística, per un llau los suxetos consideren l'asturianu bien estremáu del castellán, escoyeren l'asturianu como la llingua llariega d'Asturies, y creyíen que falar asturianu yera falar bien. Per otru llau, consideraben el castellán como la llingua materna. Na mayoría los casos (cola esceición de la diferencia llingüística y el valor de falar asturianu) los porcentaxes tan percerca, lo que mos fai creyer que, aunque hai una conciencia de diferencia, la mayoría de los suxetos tiende a dir por un bilingüismu equilibráu.

Esta tendencia vien siguida en rellación col estatus xeneral del asturianu. Ye relevante, especialmente en cuantes facemos comparanza con otru minoríes llingüístiques d'España (Branchadell, 1996), que dengún de los suxetos diba tener la so educación namái n'asturianu; la mayoría diba escoyer dambos, l'asturianu y'l castellán. Nesti mesmu sen, atalanten que l'asturianu tien de ser voluntariu nes escueles. Ensin embargo, aunque ye claro que nagüen porque l'asturianu tea protexíu, la opinión so la co-oficialidá ta dixebrada. Esta contradicción remanez nos gobiernos asturianos a lo llargo de la democracia, que s'escuenden tres d'ambigües y escares frases de la Constitución y del Estatutu d'Autonomía, rechazando la co-oficialidá del asturianu al tiempu que falen de la so protección. Nun ta claro lo que dambos, suxetos del estudiu y gobernantes, quieren dicir cuando falen de "proteición"; en vista d'estudios nesti campu (ver Giles y Coupland, 1991) el sofitu institucional y l'estatus abulten esenciales pa caltener la vitalidá llingüística del asturianu.

Tamién los datos de la identidá étnica sofiten esta tendencia d'un bilingüismu equilibráu: la mayoría de los suxetos considérense dambos, españoles y asturianos. En cuantes que los resultaos de la grabación (métodu del *matched-guise*), nun atopamos dengún antagonismu haza'l centru, y entós podemos dicir que s'aplica la mesma conclusión. L'asturianu apaec como una identidá étnica llatente, a la escontra'l vascu y el catalán que tienen una clara internalización del conflictu col poder central.

La estaya Asturies nos medios de comunicación da un fuerte sofitu a una presencia más visible del asturianu nos periódicos, revistas, llibros y televisión. Ye daqué remoledor (como n'o-

tres estayes) l'altu porcentax de "NUN TA SEGURU". Esto paez amosar una identidá llingüística poco acentuada.

Na estaya *Competencia* escontra *Usu*, atopamos los interesantes datos que siguen darréu:

1. Ente los V: la competencia de los AV amuésase más baxa qu'en MV, demientres que'l usu del asturianu ta del revés. Esto ye probablemente causao pol factor de la educación. 50% de M tuvo aproximadamente 4 años d'estudiu del asturianu y polo tanto tien conceutos llingüísticos más claros asina como una conocencia más formal. AV enxamás tuvo esa educación formal del asturianu y nun tien una idega clara de lo que ye. Una rempuesta típica d'AV sedría "Nun falo asturianu; namái mal castellán", cuando, mirando pa les grabaciones esto nun ye asina.

Les diferencies nel nivel de llectura n'asturianu (más altu en A) podíen debese a la disminución xeneral del vezu de lleer ente les xeneraciones moxes, y d'esti mou, más rellacionaes col cambiú de vida que con diferencies na competencia.

2. A la escontra d'estudios n'otres llingues minoritaries y análisis sociollingüísticos, incluyendo resultaos d'investigaciones n'Asturies, AF apaez más altu que cualquier otru grupu en competencia y usu. Estos resultaos podíen desplicase pola combinación de dellos factores:

- *Social*: el 80% de los suxetos son ames de casa, y les sos redes sociales tan probablente amenorgaes, incluyendo típicamente la familia, collacios, la compra y dalgunes autoridaes como'l mayestru, el cura o'l mélicu. La mayoría de los miembros d'estes redes usen la mesma variedá llingüística qu'estos suxetos, polo que nun hai necesidá d'acomodase.

- *Educacional*: la mayoría d'AF d'esta xeneración y circunstancia tuviera xeneralmente educación primaria namái (dica los 14 años d'edá); depués esperábase que deprendieran a llevar la casa, que se casaren y que cuidaren de les sos families. Polo tanto, nun tuvieren la oportunidá d'amestase con falantes non-asturianos na educación avanzada.

Fíxose una doble preba (*two tail test*) nesta información pa pescanciar si'l posible enquivocu yera abondo pequeñu pa que los datos pudieren considerase fiables; el resultáu paez concluyir que la muestra nun yera abondo grande p'amosar un grau razonable de fiabilidad. Ensin embargo, anque la muestra ye quiciabes demasiao pequeña, ye representativa en cuantes qu'in-xer xéneru, edá, clas social y educación.

Diba ser interesante saber en qué llingua diben falar a los sos fíos, pa pescanciar asina si'l

so usu y competencia n'asturianu ye por falta de necesidá de camudar de variedá llingüística o por eleición.

P'acabar, paez que, rellacionao colos datos de les grabaciones, incluso los suxetos que se consideraben totalmente castellanu-falantes tienen delles carauterístiques asturianas na so fala. En mayor o menor medida, tolos suxetos usaron pa esti estudiu cambiú de códigu, dependiendo'l so grau de factores como'l tema, l'interlocutor, el mediu ambiente...

En viendo estos resultaos, ye útil facer un análisis de los comentarios fechos por D'Andrés (1994) asina como facer una comparanza de la información que tenemos sol asturianu cola definición de diglosia de Ferguson (1959). Primero, nes grabaciones y na observación de la estaya d'estudiu atopamos qu'hai un cambiú del asturianu (cuando fala del tiempu, por exemplu) pal castellán o pa formes más castellanizaes cuando fala de temes qu'impliquen un nivel de cultura más altu. Abultáranos qu'hai un cambiú en dalgunos grupos (MV y MF) dependiendo del dominiu (camuden pal castellán cuando falen con figures d'autoridá). Podemos facer constatar agora qu'hai un cambiú de variedá llingüística d'acuerdu col tema de conversación.

Vimos que polo menos pa un porcentax de la población (ver Neira, 1982) los comentarios de Ferguson so la perceición d'Altu y Baxu puen aplicase:

"incluso cuando'l sentir de la realidá y superioridá d'A nun ye tan fuerte, hai normalmente una creencia qu'A ye de dalguna manera más guapu, más lóxicu, meyor capaz d'espresar camientos importantes, y coses pol estilu". [p. 237]

Otra carauterística de la situación diglósica en Ferguson nun s'aplica tan claramente (ver la información anterior so l'asturianu):

"hai una fuerte tradición d'estudiu gramatical de la forma A del llinguax (...). Por contraste, estudios normativos y descriptivos de la forma B son, o bien non esistentes o relativamente recientes y daqué escosos." [p. 239]

La perspeutiva gramatical atopa más torgues cuando s'aplica al asturianu; nesti casu la diferencia nun ye válida porque naide que llea dalgo de gramática asturiana va ver inmediatamente:

"A tien categoríes gramaticales que nun tan presentes en B y tien un sistema d'inflexón de nomes y verbos que ye muncho más reducíu o que nun s'atopa en L (...). Podemos dicir que na diglosia hai verdaderamente estensives diferencies ente estructures gramaticales d'A y B". [p. 241]

Sedría necesario definir "estensives diferencies" d'una forma más clara, pero paez qu'esta definición de diglosia nun s'aplica na so totalidá a la situación n'Asturies, anque'l conceutu xeneral y el tema del estatus aíden.

4. Pieslle

La cuestión de la identidá étnica pa esta muestra d'Asturies ye, a) non necesariamente xunida a la identidá llingüística, y b) llataente, y ensin internalización del conflictu col poder central. Como resultáu, les actitúes y opiniones sol tema del asturianu (principalmente l'estatus) tán dixebrades. La tendencia positiva que se paez asoleyar ye que l'asturianu quier un estáu llingüísticu de bilingüísmu equilibráu. Quieren la proteición del asturianu, la so enseñanza y que tea nos medios de comunicación, pero tamién ven el castellán como una parte de la so identidá y una llingua de muncha utilidá. N'otres pallabres, quieren tener dambes llingües, por un llau por razones hestóriques y familiares; pol otru por razones pragmátiques, pola movilidad social y la comunicación (mayor númeru de falantes).

La torga ye, como s'amuesa n'otres comunidaes con llingües amenorgaes n'España y Europa, por exemplu, la inestabilidá de la situación llingüística en rellación cola vitalidá. Nun ye namái dende un puntu de vista llingüísticu, sinón tamién dende un averamientu a la planificación de la llingua; ye un tema difícil: cómo algamar un equilibriu ente dos llingües, cómo de lloñe podemos dir cola proteición d'una llingua amenorgada (ver el casu catalán), cómo camudar d'una diglosia a un bilingüísmu equilibráu... Toes son estayes persensibles.

Daos los resultaos d'esti estudiu en rellación coles actitúes, usu y competencia, paez que pa caltener y ameyorar la vitalidá del asturianu, la identidá étnica del asturianu tien de camudar de llataente a activa. Namái entós les tres variables de les que depende la vitalidá de la llingua (estatus, demografía y sofitu institucional; Giles y Coupland, 1991) espoxigarán.

Sedría de gran información facer más investigación, con una bayura de muestres, nel campu del usu de la llingua de la muyer, competencia y actitúes, ya que ye una entruga que nun se pudo arresponder nesti estudiu. Tamién diba ser interesante un estudiu comparativu ente la mocedá qu'estudia l'asturianu como asignatura y la mocedá que non. Un estudiu pilotu paez concluyir que les diferencies afecten non solo la so actitú dica l'asturianu, sinón tamién dica otres llingües y los temas de diferencia y herencia. A lo cabero, pa pescanciar meyor les actitúes de los adultos de güei, sedría de muncha utilidá investigar les polítiques que Franco usó no que cinca al tema del asturianu (usu de los medios de comunicación, etc...).

Bibliografía

- ACADEMIA DE LA LINGUA ASTURIANA (1995). *La Llingua Asturiana/La Langue Asturienne/La Lengua Asturiana*. Uviéu, Academia de la Llingua Asturiana.
- BRANCHADELL, A.(1996). *La normalitat improbable*. Barcelona, Empúries.
- BRATT PAULSTON, C. (1992). "Linguistic Minorities and Language Policies. Four Case Studies", en Fase, W., Jaspaert, K. and Kroon, S.ed. Amsterdam, John Benjamin.
- Censo de población de Asturias* (1991 & 1996). Uviéu, S.A.D.E.I.
- D'ANDRÉS, R. (1984). "Llingua, dialeutu y estándar llingüísticu", en *Lletres Asturianas* 10, 6-22.
- (1993) "Report on the Asturian Language" (Paper given in the Colloquium on Minority- Languages, Population- Censuses and Social Surveys. University of Hertfordshire).
- (1994) *Antropoloxía Llingüística. Cultura, llingua y etnicidá*. Uviéu, A.L.L.A.
- D'ANDRÉS, V. (1983). "Reflections about the Linguistic Conflict of Asturian and Castilian in North of Spain" in *Lletres Asturianas* 8, 107-11.
- DE TORO SANTOS, X.(1995). "Negotiating Galician Cultural Identity" en *Spanish Cultural Studies: an Introduction*. Ed. Graham, H. & Labanyi, J. Oxford, Oxford University Press, pp.346-51.
- DÍAZ CASTAÑÓN, C.(1966) *El Bable del Cabo Peñas*. Uviéu, Instituto de Estudios Asturianos.
- DORIAN, N. (1988). *Investigating Obsolescence: Studies in Language Contraction and Death*. Cambridge, C.U.P.
- EDWARDS, J. (1979). *Language and Disadvantage*. London, Edward Arnold.
- (1985) *Language, Society and Identity*. Oxford, Blackwell.
- ENGLAND, J. (1994). "The Debate on the Languages of Spain: A *Diálogo de sordos*" en *Journal of Spanish Research*, Vol. 2, 2, primavera 1994, 289-96.
- Estatuto de Autonomía del Principado de Asturias* (1981). Asturias, Serviciu de Publicaciones del Principáu d' Asturias.
- Estudios y trabayos del Seminariu de Llingua Asturiana II* (1979). Uviéu, Universidá d'Uviéu (Serviciu de Publicaciones).
- FAIRCLOUGH, N. (1989) *Language and Power*. London, Longman.
- FASE, W., JASPAERT, K., AND KROON, S. (1992). *Maintenance and Loss of Minority Languages*. Amsterdam, John Benjamin.
- FERGUSON, C. A. (1972). "Diglossia" en *Language and Social Context*. Ed. Giglioli, P. Harmondsworth, Penguin, pp.232-51.
- FERNÁNDEZ, J.A. (1995). "Becoming Normal: Cultural Production and Cultural Policy in Catalonia" en *Spanish Cultural Studies: an Introduction*. Ed. Graham, H. & Labanyi, J. Oxford, Oxford University Press, pp. 342-46.
- FISHMAN, J.A. (1965). "The Relationship between Micro- and Macro-Sociolinguistics in the Study of Who Speaks What Language to Whom and When" en *Directions in Sociolinguistics*. Ed.Gumperz, J. and Hymes, D. Holt-Rinehart-Wiston, pp. 15- 32.
- (1969) "The Sociology of Language" en *Language and Social Context*. Ed. Giglioli, P. Harmondsworth, Penguin, pp.45-58.
- FOMBONA CADAVIECO, J. (1996). "Un llingüaxe pa los medios de comunicación n'asturianu" en *Lletres Asturianas* 60, 169-73.

- GILES, H. AND COUPLAND, N. (1991). *Language: Contexts and Consequences*. Buckingham, Open University Press.
- Goebel, H. (1995). "Experiencias sociolingüísticas de la Europa Central; hechos, problemas, métodos y perspectivas de su aplicación al asturiano" en *Lletres Asturianas* 56, 35-55.
- GONZÁLEZ-QUEVEDO, R. (1983). "Antropoloxía del esanicu llingüísticu: llingua minoritaria y espacios étnicos" en *Lletres Asturianas* 8, 7-14.
- (1994) *Antropoloxía Llingüística*. Uviéu, A.L.I.A.
- GUMPERZ, J. (1968). "The Speech Community" en *Language and Social Context*. Ed. Giglioli, P. Harmondsworth, Penguin.
- HOLMQUIST, J.C. (1988). *Language Loyalty and Linguistic Variation. A Study in Spanish Cantabria*. Dordrecht-Holland/ Providence R.I.-U.S.A., Foris Publications.
- Informes al XIII Conceyu Internacional de Llingües y Cultures Amenazaes* (1987). Uviéu, A.L.I.A.
- INGLEHART, R. & WOODWARD, M. (1967). "Language Conflicts and the Political Community" en *Language and Social Context*. Ed. Giglioli, P. Harmondsworth, Penguin, pp. 358-77.
- KONVALINKA, N.A. (1985). "La situación sociolingüística en Asturias" en *Lletres Asturianas* 14, 5-9.
- LEPRÉTRE, M. (1992). *The Catalan Language Today*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- LABOV, W. (1970). "The Study of Language in its Social Context" en *Language and Social Context*. Ed. Giglioli, P. Harmondsworth, Penguin, pp. 283-307.
- Linguistic Minorities in England. Project* (1983). London, University of London. Institute of Education.
- LLERA RAMO, F. J. (1985). "Lengua e identidad colectiva: el caso asturiano" en *Lletres Asturianas* 14, 5-9.
- MAR-MOLINERO, C. (1995). "The Politics of Language: Spain's Minority Languages" en *Spanish Cultural Studies: an Introduction*. Ed. Graham, H. & Labanyi, J. Oxford, Oxford University Press, pp. 336-42.
- MILROY, L. (1980). *Language and Social Networks*. Oxford, Blackwell
- MOLINA, I. (1997). "Cambios de actitud ante las lenguas y dialectos peninsulares" en *Cuadernos Cervantes* 1, 7-10.
- MURGADES, J. (1996). *Llengua i Discriminació*. Barcelona, Curial.
- NEIRA, J. (1982). *Bables y castellano en Asturias*. Madrid, Silverio Cañada (Biblioteca Julio Somoza).
- POOL, J. (1979). "Language Planning and Identity Planning" en *International Journal of the Sociology of Language* 20, 1- 20.
- SÁNCHEZ VICENTE, X.X. (1983). "Delles idees pa un estudiu sociolóxicu del bable" en *Lletres Asturianas* 5, 21-4.
- SILVA-CORVALÁN, C. (1994). *Language contact and change: Spanish in Los Angeles*. Oxford, Oxford University Press.
- TRUDGILL, P.(1974). *Sociolinguistics. An Introduction to Language and Society*. London, Penguin.
- VOLTAS, E. (1996). *La guerra de la llengua*. Barcelona, Empúries.
- WARDHAUGH, R. (1987). *Languages in Competition*. Oxford, Blackwell.